

Asetusehdotus talousjätevesien käsittelyvaatimusten toimeenpanosta vuosina 2010 – 2017

Taustaa

Valtioneuvosto antoi ympäristönsuojelulain (86/2000) 11 ja 18 §:n nojalla vuonna 2003 asetuksen talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (542/2003, jäljempänä hajajätevesiasetus). Asetus tuli voimaan 1.1.2004, ja sitä on siten sovellettu jo yli kuuden vuoden ajan sellaisilla kiinteistöillä, joilla on rakennettu kokonaan uusi rakennus tai tehty laajuudeltaan uudisrakentamista vastaavia korjaus- tai muutostöitä. Asetuksen 12 §:n siirtymäsäännösten mukaan tuolloin olemassa olleet käyttökuntoiset jätevesijärjestelmät tulee kuitenkin saattaa vastaamaan asetuksen vaatimuksia viimeistään kymmenessä vuodessa asetuksen voimaantulosta eli 1.1.2014 mennessä. Näin ollen vajaan neljän vuoden kuluttua kaikkien asetuksen piirissä olevien, arviolta noin 350 000 kiinteistön talousjätevesien käsittelyn tulee täyttää asetuksen asettamat jätevesien puhdistusvelvoitteet.

Hajajätevesiasetuksessa säädetyn kymmenen vuoden siirtymäajan on arvioitu koskevan noin 200 000 – 250 000 kiinteistöä, joista toistaiseksi vain noin 10 – 15 % on tehostanut jätevesien käsittelyä asetuksen edellyttämällä tavalla. Tämä merkitsee toimenpiteiden ruuhkautumista määräajan loppuessa. Epätietoisuutta vallitsee siitä, millä kiinteistöillä hajajätevesiasetuksen vaatimat tehostamistoimet ovat tarpeen ja mikä talousjätevesien käsittelyn tehostamisratkaisu sopii kullekin yksittäiselle kiinteistölle. Lisäksi tarvittaisiin selvyys siitä, mille alueille viemäriverkostoa tul- laan lähivuosina laajentamaan.

Ympäristöministeriö asetti 25.5.2007 työryhmän edistämään hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa ja koordinoimaan eri osapuolten yhteistyötä. Työryhmä kokosi vuonna 2009 oppaan "Hajajätevesiasetuksen jätevesihuollon tehostamisen toimeenpano", joka jaettiin kaikkiin kuntiin. Työryhmä on luovuttanut loppuraporttinsa ympäristöministeriölle 2.3.2010. Työryhmän rinnalle ministeriö kutsui 5.6.2009 oikeustieteen lisensiaatti Lauri Tarastin selvittämään hajajätevesiasetuksen toimeenpanon nykytilaa ja siinä ilmenneitä ongelmia sekä tekemään ehdotukset toimeenpanossa ilmenneiden ongelmien poistamiseksi ja toimeenpanon edistämiseksi. Selvitysmiehen tuli erityisesti kiinnittää huomiota ympäristönsuojelulain 18 §:ään vuonna 2005 lisätyn 2 momentin mukaiseen mahdollisuuteen myöntää kiinteistökohtaisia poikkeuslupia hajajätevesiasetuksen vaatimusten noudattamisesta ja tarpeeseen kyseisen säännöksen soveltamisperiaatteiden selkiyttämiseksi. Selvitysmiehen 14.12.2009 luovuttamaan raporttiin (Hajajätevesiselvitys, ympäristöministeriön raportteja 25/2009) sisältyy ehdotuksia hajajätevesiasetuksen toimeenpanon vaatimiksi taloudellisiksi toimenpiteiksi sekä ehdotus hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa ja erityisesti siihen liittyviä poikkeus- ja lykkäysmahdollisuuksia koskevaksi valtioneuvoston asetukseksi. Selvitysmiehen raportin pohjalta on ympäristöministeriössä valmisteltu ehdotus määräaikaiseksi val-

tioneuvoston asetuksiksi talousjätevesien käsittelyvaatimusten toimeenpanosta vuosina 2010 – 2017.

Muut hajajätevesiasetuksen toimeenpanoon liittyvät toimet

Selvitysmiehen raporttiin sisältyneet ehdotukset hajajätevesiasetuksen toimeenpanon vaatimiksi taloudellisiksi toimenpiteiksi on otettu ympäristöministeriössä erilliseen jatkovalmisteluun. Selvitysmiehen esittämästä valtionavustuksesta järjestöjen neuvontatyöhön on tarkoitus säätää erikseen mahdollisesti valtionavustuslain nojalla annettavalla asetuksella. Jo ennen avustuksesta säätämistä vuoden 2010 aikana on tarkoitus käynnistää neuvontatyötä yhdessä järjestöjen kanssa erityisenä pilottihankkeena. Käytännössä neuvontatyön aloittaminen merkitsee yhteistyön organisoimista neuvontajärjestöjen kanssa ja neuvojien tarvitseman koulutuksen suunnittelua ja käynnistämistä sekä tukimateriaalin laatimista neuvoille. Neuvontatyö on tarpeen kytkeä osaksi yleisempää rakentamisen ohjauksen kehittämistä, joten yhteistyötä on tarkoitus tehdä neuvontajärjestöjen lisäksi myös Kuntaliiton kanssa.

Sen sijaan, että selvitysmiehen ehdottamasta neuvonnasta ja tiedotuksesta säädettäisiin asetuksella, ympäristöministeriössä on käynnistetty toimet lisätä valtion talousarviossa ympäristönsuojelun edistämisen määrärahoja neuvonnan ja tiedottamisen parantamiseksi. Ympäristöhallinnon mahdollisuudet mainittujen toimien toteuttamiseen ratkaistaan valtion talousarviossa myönnettyjen määrärahojen puitteissa. Ympäristöministeriön toimesta selvitetään myös Tarastin tekemien muidenkin taloudellisten toimenpide-ehdotusten toteuttamismahdollisuudet.

Selvitysmiehen raporttiin sisältyi myös ehdotuksia liittyen jätevesijärjestelmän käytön ja huollon kehittämiseen. Hajajätevesiasetuksen 9 §:ssä on säädetty jätevesijärjestelmän käytöstä ja huollosta ja niitä koskevista ohjeista. Järjestelmää on käytettävä ja huollettava niitä käsittelevien ohjeiden mukaisesti. Jätevesijärjestelmän oikea käyttö ja asianmukainen huolto ovat järjestelmän teknisen toimivuuden ja jätevesien hyvän puhdistuksen jatkuvuuden kannalta kriittisiä kysymyksiä, joiden merkitys tulee kasvamaan hajajätevesiasetuksen toimeenpanon edellyttämien rakentamistoimenpiteiden jälkeen. Kunnat voivat ympäristönsuojelulain 19 §:n mukaisissa ympäristönsuojelumääräyksissä halutessaan jo nyt antaa määräyksiä myös jätevesijärjestelmän käyttöön ja huoltoon liittyvistä toimista, joilla voidaan ehkäistä päästöjä ja niiden haitallisia vaikutuksia sekä valvontaa varten tarpeellisten tietojen antamisesta myös jätevesijärjestelmän käytön ja huollon osalta. Hajajätevesityöryhmä on ehdotuksissaan katsonut, että kunnan ympäristönsuojelumääräyksissä voidaan vaatia, että kiinteistöllä pidetään päiväkirjaa käyttö- ja huoltotoimenpiteistä. Näistä tiedoista ja niiden toimittamisesta ei siten ole katsottu tarpeelliseksi säätää ehdotetussa määräaikaaisessa asetuksessa. Tarvetta säätää jätevesijärjestelmän käytöstä ja huollosta hajajätevesiasetuksen 9 §:ää laajemmin on kuitenkin tarkoitus tarkastella myöhemmin kun kokemukset ovat karttuneet hajajätevesiasetuksen toimeenpanon myötä.

Ehdotetun asetuksen voimassaolo päättyisi vuoden 2017 lopussa, jolloin hajajätevesiasetuksen jätevesien käsittelyvaatimuksia koskevat erilaiset siirtymäajat myös päättyisivät. Ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin poikkeusmahdollisuudesta johtuen kaikki viemäriverkostojen ulkopuoliset kiinteistöt eivät tällöin kuitenkaan olisi vaatimusten piirissä. Tarkoituksena onkin ennen ehdotetun asetuksen voimassaolon päättymistä uudelleen yleisesti arvioida hajajätevesiasetuksen toimeenpanon kattavuutta ja toimeenpanossa mahdollisesti vielä jäljellä olevia ongelmia.

Asetusehdotuksen tarkoitus

Vesihuoltolain (119/2001) 6 §:n mukaan kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta sen mukaan kuin vesihuoltolaissa ja muussa laissa säädetään. Kunnalle syntyy kuitenkin velvollisuus huolehtia vesihuollon järjestämisestä, jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat. Vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolella kiinteistön omistaja tai haltija kuitenkin yleensä vastaa kiinteistön vesihuollosta noudattaen mitä erityisesti ympäristönsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään. Edellä mainittujen säädösten lisäksi myös terveydensuojelulaissa (763/1994) ja maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) sekä niiden nojalla annetuissa asetuksissa ja kunnallisissa määräyksissä on säädetty vesihuollon järjestämiseen liittyvistä vaatimuksista. Ehdotetulla asetuksella ei ole tarkoitus puutua laajemmin kiinteistön vesihuollon järjestämistä koskeviin vaatimuksiin, vaan ainoastaan täsmentää niiden vaatimusten toimeenpanoa, joista on säädetty ympäristönsuojelulain nojalla annettussa hajajätevesiasetuksessa. Asetuksella pyritään erityisesti selkiyttämään niitä tilanteita, joissa hajajätevesiasetuksessa talousjätevesien käsittelylle asetetuista vaatimuksista on mahdollista lain tai asetuksen säännösten nojalla poiketa.

Ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää hajajätevesiasetuksessa säädetystä velvoitteesta kiinteistökohtaisen poikkeuksen enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Poikkeus voidaan myöntää, jos asetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön jäteveden käsittelyvaatimusten noudattamiseksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä. Kyseinen 18 §:n 2 momentin säännös on lisätty ympäristönsuojelulakiin 1.5.2005 lukien lailla ympäristönsuojelulain muuttamisesta (252/2005). Lain siirtymäsäännösten mukaan 18 §:n 2 momenttia sovelletaan lain voimaan tullessa olemassa olevaan käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään sekä sellaisiin rakentamattomiin järjestelmiin, joiden toteuttaminen on ratkaistu osana rakennuslupaa ennen lain voimaantuloa.

Toisaalta hajajätevesiasetuksen siirtymäsäännöksiä koskevassa 12 §:n 4 momentissa säädetään, että jos kymmenen vuoden siirtymäajan piiriin kuuluvalla kiinteistöllä 4 §:n käsittelyvaatimusten noudattamiseksi tarvittavat toimet ovat kalleuden tai poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi kiinteistönhaltijalle kohtuuttomia ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä, voidaan jätevesijärjestelmän parantaminen tehdä myöhemmin. Parantamistoimet tulee toteuttaa kuitenkin viimeistään 14 vuodessa hajajätevesiasetuksen voimaantulosta eli viimeistään 1.1.2018 mennessä tai sitä myöhemmin 3 momentissa tarkoitetun toimenpiteen toteuttamisen yhteydessä. Kiinteistönhaltijan on ilmoitettava kymmenen vuoden siirtymäajan kuluessa kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle parantamistoimien myöhentämisestä sekä samalla selvitettävä, että edellä tarkoitetut vaatimukset täyttyvät. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on toimitettava alueelliselle ympäristökeskukselle vuosittain yhteenveto sille tehdyistä ilmoituksista.

Ympäristönsuojelulain mukaisen poikkeushakemuksen ja hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaisen myöhentämisilmoituksen suhde on käytännössä herättänyt kysymyksiä säännösten välisestä suhteesta ja soveltamistilanteiden mahdollisista eroista. Edellytykset pysyvän poikkeuksen myöntämiselle ja parantamistoimien myöhentämiselle on kirjoitettu säännöksissä hyvin yhtenevästi, eli edellytyksenä on ensinnäkin säännösten voimaantulon aikaan olemassa olleesta käyttökuntoisesta jätevesijärjestelmästä sekä toisekseen parantamistoimien kohtuuttomuus kiin-

teistönhaltijalle ja ympäristöön aiheutuvan kuormituksen vähäisyys. Säännösten välistä suhdetta ei myöskään ole tarkasteltu lähemmin ympäristönsuojelulain 18 §:n muutoksen yhteydessä lain esitöissä (HE 227/2004). Selvää on kuitenkin se, että ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin säännös muodostaa pysyvän mahdollisuuden hakea poikkeusta talousjätevesien käsittelyvaatimusten noudattamisesta, kun taas hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentti mahdollistaa vain kertaluonteisen pidennyksen asetuksen siirtymäaikaan. Laintasoisena säännöksenä ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momenttia voidaan pitää siten ensisijaisena, että jos tarkoituksena ei ole toteuttaa jätevesijärjestelmän parantamista vuoden 2017 loppuun mennessä, tulisi aina hakea suoraan 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua poikkeusta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen työssä hajajätevesiasetuksen toimeenpano on jo ennen yleisen kymmenen vuoden siirtymäajan päättymistä näkynyt lisääntyneinä yhteydenottoina ja kyselyinä. Kunnissa on arvioitu, että ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin mukaisten poikkeushakemusten ja hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaisten myöhentämisilmoitusten määrä voi erityisesti vuonna 2013 kasvaa hyvinkin suureksi ja aiheuttaa hakemusten käsittelyssä merkittäviä vaikeuksia. Edellä kuvattu epäselvyys poikkeuksen hakemista ja parantamistoimien myöhentämismahdollisuuden soveltamista koskevien säännösten tulkinnassa on myös ollut omiaan lisäämään epävarmuutta säännösten noudattamisessa ja lisännyt siten ehkä osaltaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisten työtä. On siten katsottu tarpeelliseksi säätää täsmällisemmin siitä, missä tilanteissa yleisen kymmenen vuoden siirtymäajan noudattamisen voidaan aina katsoa olevan kiinteistönhaltijan kannalta kohtuutonta.

Pykäläkohtaiset perustelut

1 § Soveltamisala. Pykälässä säädettäisiin asetuksen tarkoituksesta ja suhteesta voimassa olevaan hajajätevesiasetukseen. Asetuksella säädettäisiin eräistä toimenpiteistä hajajätevesiasetuksen toimeenpanossa. Koska asetuksella säädettävät seikat liittyisivät hajajätevesiasetuksen 12 §:n 2 ja 4 momenttien mukaisten siirtymäsäännösten kattamaan aikaan, on niistä katsottu tarkoituksenmukaiseksi säätää erillisessä määräaikaaisessa asetuksessa. Asetuksella ei kuitenkaan puututtaisi talousjätevesiasetuksella säädettyihin jätevesien käsittelyä koskeviin teknisiin vaatimuksiin.

2 § Lykkäykset. Pykälässä säädettäisiin niistä tilanteista, joissa hajajätevesiasetuksen 12 §:n 2 momentin mukaisen yleisen siirtymäajan jatkaminen vuoden 2017 loppuun olisi aina mahdollista. Pykälää sovellettaisiin siten vain niissä hajajätevesiasetuksen 12 §:n 2 momentin tarkoittamissa tapauksissa, joissa kiinteistöllä on asetuksen voimaan tullessa 1.1.2004 ollut käyttökuntoinen jätevesijärjestelmä. Pykälää ei sovellettaisi niissä hajajätevesiasetuksen 12 §:n 3 momentin tarkoittamissa tilanteissa, joissa kiinteistöillä tehdään laajuudeltaan uudisrakentamista vastaavia korjaus- tai muutostöitä. Soveltamisen edellytyksenä olisi lisäksi, että jätevesistä ei aiheudu ympäristönsuojelulaissa tarkoitettua ympäristön pilaantumisen vaaraa eikä jätevesien käsittelyn tehostaminen siten esimerkiksi ympäristönsuojelulain 28 §:n vesistön tai pienvesien pilaantumista koskevien luvantarvesäännösten taikka 7 ja 8 §:ssä säädettyjen maaperän ja pohjaveden pilaamiskieltojen vuoksi olisi tarpeen.

Poiketen 12 §:n 2 momentin säännöksestä hajajätevesiasetuksen 4 §:n vaatimuksia jätevesien käsittelystä ei ehdotetun pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan sovellettaisi vielä 1.1.2014 alkaen, jos kiinteistön haltija ja muut kiinteistöllä vakituisesti asuvat ovat täyttäneet 70 vuotta vuoden

2013 loppuun mennessä. Jos kiinteistölle muuttaisi 1.1.2014 jälkeen uusia asukkaita, jotka olisivat 70 vuotta nuorempia, tulisivat hajajätevesiasetuksen 4 §:n käsittelyvaatimukset sovellettavaksi kiinteistöllä tuosta ajankohdasta lukien. Säännöksen pääasiallisena tarkoituksena olisi ehkäistä investoinnit uuteen jätevesijärjestelmään erityisesti sellaisilla kiinteistöillä, jotka vanhan sukupolven väistyessä ovat lähitulevaisuudessa mahdollisesti jäämässä asumattomiksi. Tällaisia kiinteistöjä, joilla jätevesijärjestelmän parantamistoimien toteuttamista myös ympäristönsuojelulain 18 §:n ja hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaan todennäköisesti voitaisiin pitää kohutuuttomana, on erityisesti syrjäseuduilla. Säännös koskisi kuitenkin yleisesti kaikkia yli 70-vuotiaiden asuttamia kiinteistöjä, ja valtaosa säännöksen tarkoittamista kiinteistöistä sijaitsisit lähellä taajamia ja asutuskeskuksia. Kiinteistöillä asuvien yli 70-vuotiaiden henkilökohtaiset edellytykset huolehtia jätevesijärjestelmän parantamistoimista vaihtelevat myös suuresti. Tämän vuoksi pykälän tarkoittama lykkäys ei automaattisesti merkitsisi pysyvää poikkeusta hajajätevesiasetuksen vaatimuksista. Kiinteistön haltijalla olisi kuitenkin mahdollisuus hakea ympäristönsuojelulain 18 §:n mukaista poikkeusta, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Pykälä antaisi siten käytännössä neljän vuoden lisäajan joko parantamistoimenpiteiden toteuttamista tai poikkeuksen hakemista varten, ja jakaisi parantamistoimenpiteistä syntyvää ruuhkaa ja poikkeushakemuksista kunnissa aiheutuvaa työtä useammalle vuodelle.

Toisena poikkeuksena hajajätevesiasetuksen yleisestä kymmenen vuoden siirtymäajasta pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin niistä alueista, jotka on tarkoitus saattaa viemäriverkoston piiriin vuoden 2017 loppuun mennessä. Hajajätevesiasetuksen 4 §:n vaatimuksia jätevesien käsittelystä ei siten sovellettaisi, jos kiinteistö sijaitsee alueella, joka on vesihuoltolain 5 §:ssä tarkoitettussa vesihuollon kehittämissuunnitelmassa viimeistään 31.12.2012 esitetty ulotettavaksi viemäriverkoston piiriin 31.12.2017 mennessä. Tämänkin säännöksen ensisijaisena tarkoituksena olisi päällekkäisten investointien välttäminen. Säännöksen tarkoittaman jätevesiviemärin rakentamisen tai laajentamisen tulisi olla sisällytetty kunnan kehittämissuunnitelmaan vuoden 2012 loppuun mennessä, mutta aikaa viemäriverkoston rakentamishankkeelle olisi vuoden 2017 loppuun asti. Viemäriverkoston rakentamiseen liittyvästä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen mahdollisesta laajentamisesta ja kiinteistön liittämisvelvollisuudesta laitoksen viemäriverkostoon säädetään erikseen vesihuoltolaissa.

Jotta alueiden voitaisiin katsoa kuuluvan pykälässä tarkoitetun lykkäyksen piiriin, tulisi ne merkitä kehittämissuunnitelmaan viimeistään vuoden 2012 loppuun mennessä. Tällöin alueen kiinteistön omistajat saisivat riittävän hyvissä ajoin tiedon tulevasta viemäriverkoston rakentamisesta ja välttyisivät tekemästä turhia investointeja kiinteistökohtaisiin jätevesijärjestelmiin hajajätevesiasetuksen vaatimusten täyttämiseksi. Ajantasaiset kehittämissuunnitelmat poistaisivat epätoisuutta hajajätevesiasetuksen toimeenpanossa. Koska hajajätevesiasetus on ollut voimassa jo vuoden 2004 alusta, on kunnilla yleisesti ottaen ollut hyvät mahdollisuudet päivittää kehittämissuunnitelmia vastaamaan haja-asutusalueiden jätevesihuollon kehitystarpeita. Kaikissa kunnissa ei luonnollisestikaan ole ylipäättään tarvetta ottaa kehittämissuunnitelmiaan kantaa viemäriverkostojen laajentamiseen tai rakentamiseen, jos tällaisia hankkeita ei lähivuosina ole näköpiirissä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset voivat ajantasaisten kehittämissuunnitelmien perusteella ottaa omassa toiminnassaan huomioon sen, missä aikataulussa viemäriverkoston rakentamishankkeita on tulossa vireille. Tällä tiedolla on merkitystä erityisesti ratkaistaessa hankkeille mahdollisesti myönnettävän valtion tuen määrää vesihuollon tukemisesta annetun lain (686/2004) mukaisesti.

Pykälän 3 momentti sisältäisi viittauksen ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin ja hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaisesti mahdollisuuksiin hakea poikkeusta tai ilmoittaa parantamistoimien myöhentämisestä niissä tilanteissa, joissa jätevesijärjestelmän parantamistoimet tietyllä kiinteistöllä olisivat kiinteistön haltijan kannalta kohtuuttomia. Kuten edellä on todettu, voidaan näistä lainkohdista ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momenttia pitää siten ensisijaisena, että jos tarkoituksena ei ole toteuttaa jätevesijärjestelmän parantamista vuoden 2017 loppuun mennessä, tulisi aina hakea suoraan 18 §:n 2 momentissa tarkoitettua poikkeusta. Poikkeus myönnetään enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Määräajan jälkeen poikkeusta voidaan tarvittaessa hakea uudelleen.

3 § Ilmoitus lykkäyksestä. Pykälässä säädettäisiin kiinteistön haltijan velvollisuudesta ilmoittaa 2 §:ssä säädetyn lykkäysmahdollisuuden soveltamisesta kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentissa on osin vastaava säännös jätevesijärjestelmän parantamistoimien myöhentämisestä tehtävästä ilmoituksesta. Ilmoituksen tekeminen on tarpeen säännösten valvonnan turvaamiseksi ja kunnan viranomaisten työn tukemiseksi. Ilmoituksen avulla voidaan myös varmistaa, että kiinteistön haltija on tietoinen talousjätevesien käsittelyyn liittyvistä vaatimuksista ja esimerkiksi kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelman merkityksestä. Tarkoituksena kuitenkin on, että ilmoituksen tekeminen on kiinteistön haltijalle mahdollisimman helppoa ja yksinkertaista. Ilmoituksen sisällöstä säädettäisiin 1 momentissa sen varmistamiseksi, että ilmoituksesta käyvät ilmi kaikki tarpeelliset tiedot eikä kiinteistön haltijaa toisaalta rasiteta turhaan uusilla selvityselvöllisyyksillä.

Kaikkien kiinteistöjen on tullut viimeistään vuoden 2008 alkuun mennessä tehdä hajajätevesiasetuksen 6 §:n edellyttämä selvitys kiinteistön nykyisestä jätevesijärjestelmästä. Selvitystä ei ole kuitenkaan ollut pääsääntöisesti tarpeen toimittaa viranomaiselle, vaan sen on tullut olla saatavissa kiinteistöllä. Asianmukaisesti laaditun selvityksen perusteella on viranomaisella mahdollisuus arvioida olemassa olevan jätevesijärjestelmän käyttökuntoisuutta ja jätevesien johtamisesta mahdollisesti aiheutuvaa maaperän, pohjaveden tai lähivesien pilaantumisen vaaraa. Tämän vuoksi hajajätevesiasetuksen 6 §:n mukainen selvitys olisi keskeinen osa kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle tehtävää ilmoitusta. Lisäksi ilmoituksesta tulisi käydä ilmi kiinteistön tarkka sijainti eli osoite ja kiinteistötunnus, kiinteistön omistajan ja haltijan yhteystiedot sekä lykkäyksen peruste. Jos lykkäyksen perusteena olisi 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti kiinteistöllä vakituisesti asuvien henkilöiden ikä, tulisi tiedot asukkaista ja heidän syntymäajoistaan liittää ilmoitukseen. Jos lykkäyksen perusteena olisi puolestaan alueelle suunniteltu tai rakenteilla oleva viemäriverkosto, tulisi kiinteistön haltijan esittää arvio kiinteistön viemäriverkostoon liittäminen mahdollisesta ajankohdasta esimerkiksi viittaamalla asianomaiseen kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelman kohtaan tai mahdollisesti sen jälkeen vahvistettuihin yksityiskohtaisempiin viemäriverkoston rakentamista koskeviin suunnitelmiin.

Kiinteistön haltijan ilmoitukselle 1 momentissa asetetut sisältövaatimukset tulisivat sovellettaviksi myös tehtäessä hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaista ilmoitusta parantamistoimenpiteiden myöhentämisestä. Edellä esitetyn lykkäyksen perusteen sijasta myöhentämisilmoituksessa tulisi kuitenkin kuvata ne syyt, joiden vuoksi käsittelyvaatimusten noudattamiseksi tarvittavat toimet ovat kiinteistön haltijalle kohtuuttomia. Käytännössä vastaavanlainen selvitys parantamistoimien kohtuuttomuudesta olisi esitettävä myös haettaessa poikkeusta ympäristön-

suojelulain 18 §:n 2 momentin mukaisesti. Kuten edellä on todettu, tulisi kiinteistön haltijan ensisijaisesti tehdä poikkeushakemus ilmoituksen sijaan niissä tilanteissa, joissa kyse ei ole vain jätevesijärjestelmän parantamistoimien tilapäisestä myöhentämisestä, vaan toimenpiteiden toteuttaminen voitaisiin pysyvämmin katsoa kohtuuttomaksi.

Kiinteistön haltijan ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle ei olisi 3 momentin mukaan kuitenkaan tarpeen niissä 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisissa tapauksissa, joissa kunta olisi ilmoittanut alueen kiinteistön haltijoille, että kiinteistö sijaitsee alueella, joka on vesihuoltolain 5 §:ssä tarkoitetussa vesihuollon kehittämissuunnitelmassa viimeistään 31.12.2012 esitetty ulotettavaksi viemäriverkoston piiriin 31.12.2017 mennessä. Ilmoittamisella tarkoitettaisiin tässä hallintolain (434/2003) mukaista tavallista tiedoksiantoa, eikä pelkkä yleistiedoksianto siten riittäisi poistamaan kiinteistön haltijan ilmoitusvelvollisuutta. Näin varmistettaisiin se, että kiinteistön haltija todella on tietoinen viemäriverkoston ulottamisesta kiinteistölle eikä ryhdy väärin perustein parantamaan kiinteistökohtaista jätevesien käsittelyjärjestelmää. Pääallekkäisten investointien välttämisen lisäksi tavoitteena on turvata vesihuoltolaitoksen edellytykset vesihuollon taloudelliseen ja asianmukaiseen hoitamiseen siten kuin vesihuoltolaissa säädetään.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta koota yhteenveto niistä 2 §:ssä tarkoitetuista kiinteistöistä, joilla ei ole ollut tarpeen noudattaa hajajätevesiasetuksen yleistä kymmenen vuoden siirtymäaikaa. Yhteenveto tulee toimittaa vuoden 2014 loppuun mennessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Vastaavasta kunnan velvollisuudesta toimittaa tietoja säädetään jo hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentissa siinä tarkoitettujen parantamistoimien myöhentämisilmoitusten osalta. Tiedot kiinteistökohtaisten lykkäysten määrästä ja perusteista ovat tarpeen sen arvioimiseksi, miten hajajätevesiasetuksen toimeenpano toteutuu ja mikä vaikutus nyt esitetyillä lykkäyksillä tulee olemaan.

4 § Valvonta. Pykälässä säädettäisiin ympäristönsuojelulain 95 §:n asetuksenantovaltuuden nojalla hajajätevesiasetuksen käsittelyvaatimusten noudattamista koskevan valvonnan kohdentamisesta. Keskeinen hajajätevesiasetuksen valvontaviranomainen on kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Koska asetus koskee laajaa joukkoa kiinteistöjä, on valvontaa keskitettävä ympäristönsuojelun vaatimukset parhaiten täyttävällä tavalla. Pykälässä lueteltaisiin ne kohteet, joilla jäteveden käsittelyn valvontaan on erityisesti kiinnitettävä huomiota. Ympäristön pilaantumisen vaaraa arvioitaessa tulisi valvontaviranomaisten kiinnittää huomiota kiinteistöllä syntyvien jätevesien määrään ja laatuun sekä kiinteistön sijaintiin. Tietyillä alueilla kuten pohjavesialueilla ja vesistöön tai siihen johtavan uoman läheisyydessä pienetkin jäteveden määrät voivat aiheuttaa pilaantumisen vaaraa.

5 § Voimaantulo. Asetus olisi tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen antamisen jälkeen. Koska asetuksella säädettäisiin poikkeuksellisesti toisen valtioneuvoston asetuksen, eli hajajätevesiasetuksen, toimeenpanoon liittyvistä seikoista, sen voimassaolo rajoittuisi hajajätevesiasetuksen 12 §:n 2 ja 4 momenttien mukaisten siirtymäsäännösten kattamaan aikaan eli vuoden 2017 loppuun asti.

Asetusehdotuksen vaikutukset

Hajajätevesiasetuksen tarkoituksena on nostaa talousjätevesien käsittelyn tasoa viemäriverkostojen ulkopuolisilla haja-asutusalueilla eikä tästä vesiensuojelullisesta tavoitteesta ole tarkoitus tinkiä. Talousjätevesistä ympäristöön aiheutuvan kuormituksen vähentämistoimet ovat myös tärkeä keino sen varmistamiseksi, että vesienhoidon järjestämisestä annetussa laissa (1299/2004) vesien tilalle asetetut ympäristötavoitteet voidaan saavuttaa. Valtioneuvoston vuonna 2009 hyväksymissä vesienhoitosuunnitelmissa sekä Itämeren suojelun haasteita ja Itämeri-politiikkaa käsittelevässä selonteossa (VNS 6/2009) lähtökohtana on ollut haja-asutuksen jätevesihuollon tehostaminen hajajätevesiasetuksen mukaisesti. Eduskunnan ympäristövaliokunta on Itämeriselonteosta laatimassaan mietinnössä (YmVM 2/2010) edellyttänyt, että haja-asutusalueiden jätevesien käsittelyyn liittyvää joustoa lisätään siten, että asetuksen toimeenpanoa voidaan selventää uudella toimeenpanoasetuksella vesiensuojelutavoitteista kuitenkin tinkimättä.

Itämeren ja sisävesien suojelun toimenpideohjelmassa vuodelta 2005 toimenpiteiden vaikutusten arvioinnin perustana on ollut, että 95 % viemäriverkostojen ulkopuolella olevista yhteensä noin 350 000 kiinteistöistä on vuoteen 2014 mennessä varustettu parhaalla käyttökelpoisella jätevesien puhdistustekniikalla. Tämä tarkoittaa, että vain 5 % kiinteistöistä tulisi saamaan poikkeuksen tai lykkäyksen hajajätevesiasetuksen 4 §:n mukaisten jätevesien käsittelyvaatimusten noudattamisesta. Kiinteistöjen määrissä laskettuna tämä tarkoittaisi vajaata 20 000 kiinteistöä, joilla ei olisi käytössä parasta käyttökelpoista jätevesien puhdistustekniikkaa vielä vuonna 2014.

Ehdotetun asetuksen ympäristövaikutukset liittyvät erityisesti sen 2 §:n mukaisten lykkäysten soveltamisalan laajuuteen. Lykkäykset eivät merkitsisi pysyvää poikkeamista hajajätevesiasetuksen käsittelyvaatimuksista, mutta ne jatkaisivat asetuksen yleistä kymmenen vuoden siirtymäaikaa tietyillä kiinteistöillä vuoteen 2017 asti. Lykkäykset kattaisivat osan niistä hajajätevesiasetuksen 12 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tilanteista, joissa kiinteistöllä on asetuksen voimaan tullessa 1.1.2004 ollut parantamistoimia edellyttävä käyttökuntoinen jätevesijärjestelmä. Näitä kiinteistöjä on arvioitu olevan koko maassa yhteensä noin 200 000 – 250 000. Arvion mukaan parantamistoimia tulisi siten lähtökohtaisesti tehdä vuoden 2013 loppuun mennessä noin 200 000 vakituisesti asutulla kiinteistöllä ja noin 50 000 vapaa-ajan kiinteistöllä. Asetuksen vaikutusten arvioimiseksi on pyritty selvittämään, kuinka suurta osaa näistä kiinteistöistä 2 §:n mukaiset lykkäykset voisivat koskea.

Ehdotetun 2 §:n mukaisesti hajajätevesiasetuksen vaatimuksia jätevesien käsittelystä ei sovellettaisi ensinnäkään niissä tilanteissa, joissa kiinteistön haltija ja muut kiinteistöllä vakituisesti asuvat henkilöt ovat täyttäneet 70 vuotta vuoden 2013 loppuun mennessä. Tällaisia kiinteistöjä, joilla jätevesijärjestelmän uusiminen ilman lykkäystä vielä olisi edessä, on Suomen ympäristökeskuksen tekemien arvioiden mukaan enintään 60 000. Arvio perustuu tietoon siitä, miten paljon haja-asutusalueilla ylipäättään on sellaisia kiinteistöjä, joilla kaikki asukkaat ovat yli 70-vuotiaita. Tästä luvusta on arvioitu niiden kiinteistöjen osuutta, joilla hajajätevesiasetuksen edellyttämät jätevesijärjestelmän parantamistoimet ovat tarpeen. Lähtökohdaksi on tällöin otettu, että juuri iäkkäiden henkilöiden asuttamissa kiinteistöissä myös rakennukset ovat todennäköisesti melko iäkkäitä ja niiden yleinen saneeraustarve voi olla keskimääräistä suurempi. Nämä enintään 60 000 kiinteistöä, kuten parantamistoimien kohteena olevat kiinteistöt yleensäkin, sijaitsevat tehdyn selvityksen mukaan pääosin suurten asutuskeskusten läheisyydessä etelä- ja länsirannikon tuntumassa. Jos ikäraja nostettaisiin 2 §:ssä 70 vuodesta 75 vuoteen, tulisi kiinteistöjä sääntelyn piiriin arviolta enää enintään 45 000. Joka tapauksessa kyse olisi varsin merkittävästä osasta ylei-

sen siirtymäajan piirissä olevista arviolta noin 200 000 vakituisesti asutusta kiinteistöstä. Asukasmäärän perusteella kyse ei kuitenkaan olisi läheskään yhtä suuresta osasta niitä henkilöitä, joiden kiinteistöjä hajajätevesiasetuksen vaatimuksen koskevat, sillä kyse olisi yhden tai kahden hengen kotitalouksista.

Kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta lykkäyksen rajaaminen yksiselitteisesti asukkaiden iän perusteella ilman ympäristönsuojelulain 18 §:ssä lähtökohtana olevaa kohtuullisuusarviointia voidaan nähdä jossain määrin ongelmallisena. Kyse ei ympäristönsuojelulain 18 §:n tapaan kuitenkaan olisi poikkeuksesta, vaan ainoastaan hajajätevesiasetuksen yleisen siirtymäajan jatkamisesta joiltakin osin. Siirtymäkauden porrastamista puoltaa se, että näin voitaisiin helpottaa parantamistoimenpiteiden ruuhkautumista yleisen kymmenen vuoden määräajan loppuun. Poikkeuksen edellytyksenä ovat parantamistoimien kohtuuttomuus kiinteistön haltijalle ja talousjätevesistä ympäristölle aiheutuvan kuormituksen vähäisyys, ja nämä edellytykset täyttyvät käytännössä usein juuri niissä kiinteistöissä, joissa asukkaat ovat jo iäkkäitä. Näissä yhden tai kahden asukkaan kiinteistöissä talousjätevesiä syntyy yleensä vähän. Näiden kiinteistöjen säilymiseen asuttuna liittyy myös keskimääräistä suurempi epävarmuus erityisesti syrjäseuduilla. Ympäristönsuojelulain 18 §:n nojalla myös muilla kuin asetuksen 2 §:ssä tarkoitettujen kiinteistöjen haltijoilla on mahdollisuus hakea kohtuuttomuusperusteella poikkeusta jätevesien käsittelyn parantamistoimen toteuttamisesta.

Ehdotetun asetuksen 2 §:n mukainen lykkäys kattaisi 1 momentin 2 kohdan mukaan myös lähi-vuosina viemäriverkoston piiriin saatettavat alueet. On arvioitu, että valtion tuella voidaan viemäriverkosto vuosina 2010 – 2013 ulottaa noin 20 000 kiinteistölle. Valtion tuen määrä hajajätevesialueiden saattamiseksi viemäroinnin piiriin on vuonna 2010 yhteensä noin 10 miljoonaa euroa. Jos valtion tuki jatkuisi samalla tasolla, voitaisiin 2 §:n mukaisen lisäajan puitteissa vuosina 2014 – 2017 saada viemäriverkostoihin liitetyksi vielä noin 20 000 kiinteistöä lisää. Näistä yhteensä noin 40 000 kiinteistöstä osa olisi myös niitä edellä käsiteltyjä kiinteistöjä, joilla asuu vakituisesti vain yli 70-vuotiaita. Viemäriverkostoon liittyminen merkitsisi sitä, että kiinteistöt poistuisivat hajajätevesiasetuksen soveltamisalan piiristä ja asetuksen soveltamisalaan kuuluvien kiinteistöjen kokonaismäärä vähenisi merkittävästi, eli noin kymmenesosalla. Talousjätevesien johtaminen viemäriverkostoon on yleensä puhdistustulosten kannalta ympäristölle paras ratkaisu, joten lisäajan antamista voidaan näiden kiinteistöjen osalta pitää myös ympäristövaikutuksiltaan perusteltuna.

Asetusehdotuksen valmistelu

Asetus on valmisteltu virkatyönä ympäristöministeriössä oikeustieteen lisensiaatti Lauri Tarastin raportin pohjalta. Asetusehdotuksesta on pyydetty lausunnot ...

Asetusehdotus tarkastetaan oikeusministeriön laintarkastusyksikössä.